

עבודה זרה דף לט

להחזיק עצמו צדיק

"רבה בר בר חנה איקלע לאקרא דאגמא, קריבו ליה צחנתא, שמעיה לההוא גברא דהוה קרי ליה באטי, אמר מודקא קרי ליה באטי ש"מ דבר טמא אית ביה, לא אכל מיניה, לצפרא עיין בה אשכח ביה דבר טמא קרי אנפשיה לא יאונה לצדיק כל און."

נראה כאן שרשב"ח מכנה את עצמו "צדיק".

האדר"ת (בספרו ילקוט דוד ערך צדיק) מביא את הגמ' בנדה (ל, ב) שדרש רבי שמלאי שמשביעין לו לאדם, אפילו כל העולם אומרים עליך צדיק, אתה היה בעיניך כרשע. ומקשה מהגמ' כאן. ומנסה ליישב דכיון שכל המכירים אותו החזיקוהו לצדיק, ממילא אם היה אוכלו היה מזה חילול השם חלילה, על כן לפי מה שהחזיקו אותו, קרי אנפשיה כן, ולא שבאמת היה בעיניו לצדיק.

בחידושי מהר"י שפירא כאן, מביא מהגמ' ברכות (סא, ב) שהצדיק יצה"ט שופטו, הרשע יצה"ר שופטו, והבינוני זה וזה שופטו. ואמר רבא, כגון אנו בינונים. אמר ליה אביי "לא שביק מר חיי לכל בריה", כלומר, אם אתה בינוני אז מה יהיו שאר בני אדם. הרי שרבא לא כינה את עצמו צדיק, וכן בתהלים (פרק ט"ו) נאמר "נבזה בעיניו נמאס ואת יראי יכבד", ופירש הראב"ע שהוא בעיניו נבזה ונמאס, ולאחרים יראי ה' יכבד. וכן איתא בט"ז (הל' ר"ה ס"ו) תקפ"ב (ב) בשם הלבוש, שאין לאדם להחשיב עצמו צדיק. וכל זה סותר לגמ' כאן.

וביאר מהר"י שפירא שאין כוונת רשב"ח לכנות עצמו צדיק באופן כללי, אלא שהיה צדיק באותו מעשה, שהרי מה שחשש שאותו דג הוא טמא ע"ש שקרו לו באטי, הוא ע"פ הגמ' ביומא (פג, ב) דרבי מאיר הוה דייק בשמא, וגם ר' יהודה ור' יוסי דלא הוו דייק, ע"י מעשה שאירע להם אודי ליה ולבסוף הוו דייק. וזהו שאמר רשב"ח שע"י שחשש לדברי חכמים והיה צדיק בדבר זה ניצל מן המכשול של אכילת איסור. ודוגמה לדבר מביא מהברייתא "האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני ובשביל שאזכה לעוה"ב הרי זה צדיק גמור", ופרש"י (פסחים ח, ב) הרי זה צדיק גמור בדבר זה.

ולהעיר לגבי הגמ' בברכות (סא, ב) שהובאה לעיל, שיצוין לאמרי נועם להגר"א, שמבאר שמדובר שם מהי המחשבה הרגילה שבאה לאדם - הצדיק מסתכל על המחשבה הראשונית שבאה מצד היצה"ט, ולהיפך אצל הרשע. ומה שרבא אמר שהוא בינוני, לא מדבר על

עצם דרגתו, אלא שבא להורות שלפעמים מגיעה לתוך דעתו מחשבה שלא דוקא באה מצד היצה"ט. וזהו גם המשך הגמ' שם שרבא אמר "לידע איניש בנפשיה אם צדיק גמור הוא", וקשה מאי נפק"מ אם ידע, אבל להג"ל אתי שפיר, שאם צדיק גמור הוא ידע שכל מחשבה שבאה לידו היא מיצה"ט.

ומעתה אפשר שבכך יש לדחות ראיית המהר"י שפירא, שכן לא איירי רבא בהבחנת דרגתו, אלא בענין מסוים בנוגע למחשבה הנופלת בדעתו.

דף מ

ברוך שמסר עולמו לשומרים

כשרבינו הקדוש הוצרך לייין תפוחים, מצאו גוי שהיה לו אוצר של יין תפוחים של שבעים שנה, ואמר רבי "ברוך שמסר עולמו לשומרים".

מבאר המהרש"א בפירושו השני: "לפי שבתחילה כשברא הקב"ה את האדם והניחו בגן עדן, לא השליט אותו בפירות גן עדן רק שיהיה שומר בגן עדן כמ"ש ויניחוהו בג"ע לעבדה ולשמרה, אבל כשנטרד מג"ע השליט את האדם בכל, ומסר הכל בידו, וע"ז נתן ברכה שמסר עולמו שמחוץ לג"ע לאותן שהיו רק שומרים בג"ע להיות להם כל העוה"ז לכל צרכיהם". אך צ"ב לדבריו שנמצא שמברך את מה שקרה בעקבות חטא אדם הראשון.

הבונה בעין יעקב מבאר שכמה דברים ברא הקב"ה בעולמו לצורך ולהנאת האדם, ומסר אותם, לזה דבר אחד ולזה דבר אחר, שמחזיקים ושומרים אותם לעת המצטרך לעזור איש את רעהו, כאשר עשה נכרי זה ששמר יין זה של ע' שנה עד שנתרפא בו רבי.

ובספר עבודת עבודה לרבי שלמה קלוגר, מוסיף על כך משל לעשיר שהשיא יתום או יתומה עניים, בודאי יברכו אותו ויחזיקו לו טובה עבור כך, אבל אם עשיר אחד הגיע זמנו למות והיה לו ילד קטן, ומסר עושרו לאפוטרופוס אחד למסור לבנו כשיגדל, וכן היה שכשהגדיל הילד נתן לו את הממוץ, באופן זה ודאי אינו צריך לברך את האפוטרופוס כיון ששלו ושל אביו נותן לו. וכך בנמשל, אם היה שייך בנכרי לומר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, אז היין שייך לנכרי, ומשלו נמשך רפואה לרבי וראוי לברכו וליתן לו שכרו, אך באמת כיון שאמרו בברכות (לה, א) דקודם ברכה הוי לה' הארץ ומלואה, א"כ בנכרי לא שייך לברכו,

מחשבת קצרה על הדף

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

שאינו אלא שומר ואין שייך לברכו, לכן אמר רבי ברוך שמסר עולמו לשומרים ועל כן אין צריך להחזיק טובה וברכה לנכרי בזה.

ובכן יהודע מפרש בכך הפסוק בתהלים "רבים אומרים מי יראנו טוב, נסה עלינו אור פניך ה', נתת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו", ופירושו, רבים ממלכי אוה"ע וגדוליהם שיש להם רוב טובה בעוה"ז, מה שלא נמצא אצל ישראל אפילו במקצת, מלעגים עלינו ואומרים עלינו מי יראנו טוב, שחושבים שהטוב הוא אצלם דוקא, אך אנחנו אומרים נסה עלינו אור פניך ה', שאנחנו רוצים עיקר בטוב עוה"ב שהוא אור פניך. וזהו נתת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו, שכל הטובה שיש לאוה"ע הוא ששומרים אותו לנו, לעתיד לבא.

ובדברי שאול מביא מהרמב"ם שלפעמים ניטע גן נאה וטוב, והכל כדי שפעם אחת יהנה ממנו צדיק אחד. וכך בכל העולם יש חשבונות שניתן שפע לאדם כדי שישמור אותו לאדם אחר.

בספר דברי ירמיהו (פרשת בשלח) מבאר דבר נפלא, שהנה מסופר בתורה שלאחר שייצאו ישראל ממצרים, הגיעו לבעל צפון, והטעם איתא במכילתא שיוסף הצדיק החביא וצפן במקום זה את האוצרות שכינס בימי הרעב, ולאחר שהטמין אותם, יעץ לפרעה להעמיד שם עבודה זרה, שבכך לא יעזי אף מצרי לחפור, והקב"ה הוליד את ישראל דרך שם כדי שימצאו את האוצרות. הרי שישנה הנהגה למסור ענינים אל הקליפה, כדי שבכך יישמר הדבר עבור עם ישראל. וכן מצינו שהנוצרים היללו את התורה שבכתב, ועי"ז הדפיסו את התנ"ך לשימוש עם ישראל. וכן רואים שבהר הבית עומד מסגד של המוסלמים, ויש בכך יד ה', שכן אילו היה המקום פנוי, היו חופרים בו הארכיאולוגים ומרוקנים את כל האוצרות הטמונים בו, אך ע"י שיש שם מסגד של המוסלמים אין רשות לאף אחד לחפור, ועי"ז נשמרים כל האוצרות וארון הברית (שטמון שם לפי חלק מהשיטות), עבור ישראל לעתיד לבוא.

ברוך שמסר עולמו לשומרים.

דף מא

העולם עגול ככדור

צלם שאוחז בכדור נחשב ע"ז, שתופס את עצמו תחת כל העולם כולו ככדור. ופירשו התוס', שהעולם עגול, וכן מביא מהירושלמי.

הוא אומר, שהגמ' ידעה שהעולם עגול ככדור, ולא כמו שסברו חלק מהחכמים אז שהעולם שטוח.

וכן מבואר בספר הזוהר (ויקרא דף י, א): "דהא כל ישובא מתגלגלא בעיגולא ככדור, אלין לתתא ואלין לעילא, וכל אינו בריין משניין בחזויהו משינויא דאורא כפום כל אתר ואתר, וקיימין בקיומיהו כשאר בני נשא. ועל דא אית אתר ביישובא כד נהיר לאלין חשיך לאלין, לאלין יממא ולאלין ליליא [-לחלק מהישובים יש אור בעוד שלאחרים יש חושך]. ואית אתר דכוליה יממא ולא אשתכח ביה ליליא בר בשעתא חדא זעירא [-והוא מקום הקוטב]."

וכן מבואר במדרש רבה (במדבר יג, יד) [בהקשר לדין הצלם המובא בגמ' שלנו, שאם אוחז כדור נחשב כעבודה זרה] - "העולם שהוא עשוי ככדור הנורק מיד ליד", וכן מביא שם המעשה באלכסנדר מוקדון שעלה וראה העולם ככדור.

והנה ידועה הערת החת"ס (שו"ת יו"ד סי' רלד) על מה שאמרו חז"ל (קידושין סט, א) שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, וירושלים גבוהה מכל א", וקשה שכיון שהעולם ככדור, אין שייך שמקום אחד יהיה גבוה ומקום אחר יהיה נמוך. וכן העיר הרמח"ל (אדיר במרום ח"א עמ' רלה). ושניהם מתרצים באופן אחד, שבכדור אפשר להחליט מהו המקום הגבוה ביותר, שכל כל נוקה יכולה להיות אותו מקום. המקום בכדור הארץ שנוצר ראשון, הוא המקום הגבוה, וכיון שא"י ובפרט מקום המקדש ממנו הושתת העולם, על כן נחשבים למקום הכי גבוה בעולם.

בגליוני הש"ס (שבת עה, א) כתב בשם השבות יעקב (ח"ג סי' כ) שעיקר חכמת הגויים בעניני התכונה בנויה על כך שהעולם ככדור, והוא נגד משמעות הש"ס חגיגה, ועוד הביא מכמה ספרים בזה. ומוסיף הגליוני הש"ס שכן ראה בספר עליות אליהו בשם הגר"א מוילנא ז"ל שהיתה סברתו שאין העולם כדורי, מדכתיב לאחוז בכנפות הארץ, ומבואר בספרי אקרא דעל ארבע כנפות כסותך למעט קרן עגולה, הרי דבעיגול לא שייך לשון כנפות. אך מנגד מעיר הגליוני הש"ס מהגמ' כאן ושאר המקורות דלעיל שמפורש שגם לפי תפיסת חז"ל העולם הוא ככדור.

ולבאר דברי הגר"א אמר מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל בשיעורי אגדות דרבב"ח (בספר נחותי ימא מאמר א

מחשבת קצרה על הדף

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

ח"א), שעל כרחק כוונת הגר"א היא שחלק הארץ בעולם הוא מרובע, כי מה שעושה את כדור הארץ לכדור הוא הים שענינו עיגול שהוא ב' שלישים מהעולם.

והדבר נוגע לענינים עמוקים, שהמקום שהוא בחינת הריבוע דהיינו קו, הוא מקום חיו של האדם. והים שהוא הטבע ללא מגע יד אדם, שייך יותר לבחינת עיגול.

ובפירושו לספרא דצניעותא (דף יא ע"ג) מוסיף שהתלי "הוא כמלך שהוא נקרא תנין כידוע, ובו נאחזין כל צבא השמים ונכללין בו... וידוע ששני תנינים הן, א' לויתן נחש בריח שהוא שוכב לאורך הים ככריח כידוע, וא' לויתן נחש עקלתון שמתעגל ומקיף את כל העולם ואוחז הזנב בראש, וכן הוא בתנין השמים ששוכב באמצע המזלות ככריח וחוזר ומתעגל זנב בראש כמ"ש הקדמונים".

ונמצא אפוא שהעבודה זרה לצורת דרקון, כי יש בו ענין כללי וכוח גדול מאד.

וזה נראה השורש למושג 'דרקון' בפולקלור העממי שבעולם, שהוא צורה של לטאה גדולה הדומה לנחש, ויש לו כוחות גדולים מאד, והוא מגיע כנראה מענין עולמי זה ששולט על המזלות ונקרא נחש.

והדברים נפלאים לראות שסיפורים ופולקלור עממי יסודו בענינים עמוקים ומושרשים.

דף מג

בי כניסתא דשף ויתב בנהרדעא

מוזכר בסוגיא בית כנסת "דשף ויתב בנהרדעא", ורש"י מביא בפירושו השני שיכניה וגלותו נטלו עמהם מאבני ירושלים ועפרה ובנאוה שם, וזהו דשף ויתב, שעבר ממקום אחד ועבר למקום אחר.

הערוך מוסיף שהיה זה אבנים ועפר של בית המקדש.

בכתבי הנוסע ר' בנימין מטודלה מוזכר שביקר בעיר במדינת נהרדעי ושמה פשיתוב שנבנה מאבני ירושלים ומעפרה, ובספר ילקוט המאירי (ר"ה כד, ב) כתב שכמה מהחוקרים נלאו למצוא פשר שם עיר זו, וביאר עפ"מ"ש"כ במרכת המשנה (פ"ב מהל' בית הבחירה ה"י) שדרך חז"ל לדרוש שם לעוז שהם ב' מילים בלה"ק, א"כ י"ל כי שם זה פשיתוב מורכב מב' מילים אלו בלשון הגמ' שף ויתב ע"ש שעשאוהו מאבני ירושלים.

החת"ס ביורה דעה (שו"ת יו"ד סי' רסד) מקשה כיצד ניתן לקחת אבנים מבית המקדש (כמ"ש בערוך), ומבאר החת"ס שיש דין באו פריצים וחללוה, שבכניסת הגויים מסתלקת הקדושה, ולכן אפשר להשתמש באבני המקדש.

דף מב

צורת דרקון

רש"י מפרש שדרקון דומה לנחש.

בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ח"ב סי' תצו) כתב שכל ימיו היה תמה "מה זה שעובדין לדרקון לפי דברי המפרשים שהוא נחש ממש, והכתיב ואיבה אשית וגו', ומה טובו ומה יופיו. ומצאתי בספר של ר' שבתי החכם שהדרקון בריח בשמים ושמו תלי הגדול ומושל בכל המזלות, והגוים סבורים שממשלתן מכוחו ועובדין לו. ודבריו נכוחים." וכן איתא במרדכי (סי' תתמ).

וכן מובא בספר המדריך המספיק (לאחד הקדמונים - רב תנחום ירושלמי), שהדרקון הוא צורת נחש מתפתל והוא הנקרא במקרא נחש בריח, ואבן גנאח אמר כי נחש בריח הוא התלי הנולד מהפסק שני גלגלים ויהיה דומה לפתן הגדול המתפתל ורובץ.

הרמב"ם בפירושו המשנה מזכיר ענין זה בסגנון דומה: "וזו הצורה היתה אצלם מהודרת לפי שהן מיחסין אותן לחלק מחלקי גלגל, והגיד לי איש אחד מבעלי מלאכה זו שזו הצורה היא הצורה לתלי הלבנה ונקרא בערבי א"ל גוזה"ר... ושאלתי באיזה ספר זכרו זה לפי שאני לא ראיתי מעולם צורה זו, ואמר כי מלמדו בדה מלבו צורה זו עם הרבה דברים שמסר לו בסוד".

השואל ומשיב בהערותיו למהר"ם מרוטנבורג מציין לדברי הגר"א בספר יצירה (פ"ו מ"א), שבספר יצירה מוזכר שיש י"ב מזלות ותלי, ומבאר הגר"א: "תלי, הוא התנין במזלות שעל ידו יצאו כל המזלות ועל ידו יבואו, וע"י כל החילופים במהירות ובאיחור ועמידת הכוכבים והילוכם לאחור, והוא כולל כולם, ולפי שלא ידעו בו הפילוסופים והתוכנים נשתבשו במהירות ואיחור הכוכבים".

מחשבת קצרה על הדף

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

נמצא בישראל והיו צריכין ליקח זאת מעמון ומואב. וביאר השם משמואל, שכיון שכל ישראל כאיש אחד הם, אין שייך שאחד ישתרר על חברו, כמו שאין האבר האחד שבאדם משתרר על האבר האחר, ומשה רבינו ע"ה שהיה מלך, הוא מחמת שהיה נבדל מכלל ישראל ולא היה נחשב שהוא כאבר מאברי הכלל, רק היה שקול כנגדם. ולכך הוצרכו ישראל ליטול המלוכה מעמון ומואב, שלהם היתה קליפת הגיאנות, ובכך הוציאו ענין ההתנשאות מהקליפה והביאוה אל הקדושה – להתנשא ולהשתרר לשם שמים. ושאל המלך שלא נתקיימה מלכותו אמרו ביומא (כב, ב) משום שלא היה בו שום דופי, כלומר שלא היה בו שום דבר מאומה אחרת, ועם ישראל כשלעצמו אין לו את ענין ההתנשאות זה על זה. ועל כן אמר לו שמואל (שמואל א פט"ו) "הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה", ועבור מעשה זה איבד את המלוכה, ומפני שהיה חסר לו כח הגיאנות והשררה כאמור שם "כי יראתי את העם ואשמע בקולם".

ודוד לקח את הכוחות האלה מעמון ומואב, ולפי הנ"ל ביאור הדברים שרק כך קיבל את כל ההתנשאות השייכת למלוכה. וממילא מבואר מדוע כתר דוד בא מהכח של בני עמון.

דף מה

מקום המקדש בהר המוריה

"כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נישאה ועץ רענן, דע שיש עבודת כוכבים."

דף זה נלמד בערב תשעה באב, ויש בו ענין שנוגע לעניני דיומא.

התוס' מביא להקשות בשם הירושלמי, כיצד בנו את בהמ"ק על הר המוריה, הלא על כל הר היה ע"ז, וכי בנו את המקדש במקום ע"ז. ומסיק שע"פ נביא נבנה.

ונחלקו האחרונים בכוונת הירושלמי, האם הנביא אמר שאע"פ שהיה שם ע"ז, מ"מ ניתן לבנות שם את המקדש, או שהנביא גילה שמעולם לא היה שם ע"ז.

ונביא ג' דרכים ע"פ מחשבה.

החיד"א (ראש דוד פרשת ויצא) מביא "אשר שמעתי מפה קדוש הרב המובהק מהר"א ראזאניס זלה"ה (המשנה למלך) מידי עלותו בתוככי ירושלים ע"ה"ק

בספר מעשי למלך (על הרמב"ם פ"א מבית הבחירה) מיישב שלקחו אבנים ועפר מהמחילות שתחת המקדש, שאינן קדושות (פסחים פו, א).

בספר חשב האפוד (ח"ב סי' נז) מקשה דהרי גלות יכניה היתה י"א שנים לפני החורבן, וכיצד לקח את אבני המקדש, וכן עמד בקצרה החת"ס עצמו שם.

ועל כן כתב החשב האפוד שבע"כ לא לקחו מאבני המקדש עצמו, אלא שכל ירושלים נקראת מקדש, או שהיו בירושלים אבנים ועפר שהיו רגילים לקחת מהם לצורך בדק הבית, ומאלה האבנים לקח יכניה וגלותו. ולפי"ז אין ראיה להתיר לקחת מאבנים של בהמ"ק ממש לצורך בית הכנסת או תיבה. ונפק"מ להשתמש באחד מאבני הכותל לקריאת התורה ע"י"ש.

בספר מעשי למלך מסביר שמטרתם בלקיחת אבנים אלו, כדי שיוזכרו את ציון, ועל ציון נאמר (סוכה מא, א) "מכלל דבעיא דרישה", שיש להשתוקק ולרצות שייבנה ביהמ"ק. בכך קיימו את הפסוק "כי רצו עבדיך את אבניה".

דף מד

ויקח את עטרת מלכם

"ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב... משקלה ככר זהב, היכי מצי מנח לה, אמר רב יהודה אמר רב, ראויה לנוח על ראש דוד, רבי יוסי ברבי חנינא אמר אבן שואבת היתה בה דהות דרא לה, רבי אלעזר אמר אבן יקרה היתה בה ששוה ככר זהב."

וצ"ב מדוע כתר דוד נלקח מע"ז של בני עמון?

בספר הזוהר (סתרי תורה וירא דף קי, א) איתא שדוד המלך היה צריך לאחוז בכוחות של עמון ומואב שהם שתי בנות לוט. הכוח של מואב נמצא בדוד ע"י שהגיע מרות המואביה, והכוח של עמון הגיע אליו ע"י שנטל את הכתר של בני עמון. מוסיף הזוהר, כפי שמב' בגמ' כאן, שאותו כתר היה כבד מאד, ואעפ"כ נעשה נס שהצליח להחזיק את הכתר, ואפילו תינוק בן יומו מורע דוד היה יכול להחזיקו בראשו. דוד היה זקוק לכוחות של עמון ומואב, כי רק ע"ז היה יכול לגבור על עמים אחרים. עכ"ד הזוהר.

ונראה לבאר ע"פ מה שכתב בשם משמואל (שבועות תר"ע) בשם זקינו הרבי מקאצק, דענין המלוכה לא היה

דף מז

להבל וריק

צריך לכנות לעבודה זרה שם גנאי.

החיד"א (מראית העין) מוסיף על כך שבכינוי שם גנאי נכנעים הקליפות, כמו שלימד האריז"ל בכוונת עלינו לשבח, כי במה שאומר שהם משתחווים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושיע, בזה נכנעים הקליפות וכן נמי בשקורין לה שם גנאי עין קוץ בית כריא בזה נכנעים הקליפות.

ובסידור רבינו שלמה מגרמייזא (תפילת עלינו לשבח) כתב על המילים "שהם משתחווים להבל וריק" – "רמז על ישו, שעתידין האומות לטעות אחריו. וריק גימטריא ישו. ויש גורסין להבל ולריק וה"ל גימט' מחמט (-) מוחמד – כך היה מו"ר מביא גי' זו).

וכן בספר ערוגת הבושם לרבי אברהם ב"ר עזריאל (ח"ג עמ' 468) כתב: "שמעתי שכך יש להתפלל להבל וריק, כי בגימט' ישו ומחמט, אלמא כל שמאמין בשניהם הם משתחווים להבל וריק".

במקור חיים לבעל החוות יאיר (או"ח סי' קלב) כתב רמז אחר, שאומרים בעלינו לשבח "לא אל לא יושיע", והמילים "לא אל לא" הוא בגימט' מחמד, רק דהרמב"ם כתב באגרת תימן דשמו היה אחמד.

דף זה נלמד בתשעה באב. וראוי להזכיר כאן את הרמב"ם בהל' מלכים (סוף פ"א), ונביא את הלשון (המקורי הבלתי מצונזר):

"אבל מחשבות בורא עולם אין בכח אדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו, וכל הדברים האלו של ישוע הנוצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו, אינם אלא ליישר דרך למלך משיח, ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנא' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לקרוא כולם בשם ה', לעבדו שכם אחד. כיצד, כבר נתמלא העולם מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב..."

כלומר הדתות האלו מכניסות את המושגים של התנ"ך ושל עם ישראל, וביאת המשיח, ומתוך כך יגיע העולם לבסוף אל האמונה האמיתית, מתוך שהם בשלים לגילוי זה. גם ה"להבל ולריק" מביא לידי כבוד שמים בעולם. בב"א.

ת"ו", דמצא במדרש דבעת בריאת העולם על אבן השתיה שממנה הושחת העולם כביכול התפלל הקב"ה שיכבשו רחמיו את כעסו ויגולו רחמיו על ישראל. ואמרו בזהר דכל מקום שהשכינה שורה שוב אין רשות לסט"א לבוא שם, והשתא כיון דעד שלא נברא העולם התפלל שם הקב"ה, שוב אין מקום ורשות לסט"א לבא שם, ולכן נבנה בהמ"ק בהר המוריה. ומבאר בכך את הפסוק "והביאותים אל הר קדשי", וכי תימא הווי תרתי דסתר, דאם הוא הר בהכרח שהעמידו שם ע"ז, ואיך הוא קדוש, לזה אמר "ושמחתים בבית תפילתי" שאני התפללתי שם, ולכן "עולותיכם וזבחיכם לרצון על מזבחי".

הבני יששכר (סוף מאמרי חודש ניסן) מביא רעיון זה, ומבאר עפ"י את הפסוק "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה'", רוצה לומר אתה פעלת מימי בראשית שיהיה מכון לשבתך, כי קנית מקום זה. וממשיך "ה' ימלוך לעולם ועד", שכל מקום שקנתה מלכות שמים מקום, שוב אין מקום לסט"א.

בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' רח) מביא בשם רבו רבי נתן אדלר זצ"ל, דאיתא במדרש רבה (פרשת וירא) וירא את המקום מרחוק, ולא נאמר שראה את ההר, לפי שמתחילה היה זה עמק, ואמר אברהם שאין ראוי שמקום המקדש יהיה בעמק, והתפלל ונעשה הר. וע"ז נאמר "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", שרק היום נעשה הר. ומכיון שאברהם הפך את המקום להר, אין הגוי יכול לאסרו בעבודה זרה, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ומצינו שדוד המלך חיפש את מקום המקדש, שנאמר "עד אמצא מקום לה'", ומבאר שדוד ידע שצריך לבנות את המקדש על הר, אבל בכלל הר היה עבודה זרה, והמקום היחיד שהראה לו נתן הנביא שהיה עמק שנהפך להיות הר, היה הר המוריה.

מהלך שלישי, מובא בספר לקט שיחות מוסר לרבי אייזיק שר זצ"ל (ח"ב סוכות עמ' קלד) אודות מה שאומרים בהושענות "הושענא גורן ארנן", כלומר שדוד המלך קנה את מקום המקדש מאת ארונה היבוסי. ויש להבין מה הכבוד הגדול בשבח בית קדשנו, להשמיענו כי המקום היה בתחילה גורן בנחלתו של ארונה היבוסי. וביאר דארונה היבוסי היה שומר נאמר למקום הגדול והקדוש הזה, ונסתבב הדבר ע"פ רצון הבורא שיעשה ארונה מקום זה לגורנו ולאוצר תבואתו, ובהיות ארונה מלך היבוסי, היה סיפק בידו לשמור המקום הזה מכל משמר, עד שאיש מאנשי הארץ לא העז להעמיד שם עבודה זרה. והוא על דרך "מסר עולמו לשומרים" (לעיל דף מ).

מחשבת קצרה על הדף

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF